

Сарсын — Энергетик күнэ

БАСТЫННАР

УТУӨ

ХОЛОБУРДАРА

«Сельхозэнерго» предприниметн үлэнтэрэ бэйлэрин профессиональнай бйрааһынныктарын, Энергетик күнэ, СССР XXVII съезин ииннээди ударнай пахта саямат түбүктөөх күннэргэр керсэллэр. Коллектив бйлааннарын уонна соруахтарын бары көрүнүгэрэ эрнэ-дэхсн толорбототун да иһин, мааны күннэ бастын үлэнтэр ситэһилэрэ бэлэттэнэрэ наадалаах.

Бйвнэхэ уопсай дьыалада не дууһаларын бйэрэн үлэһипр дьон адыһада суохтар. Коллектив кыһаларын иһэн туттар. Туох ханымк ииннэ, предпринетн «Мындааайы» совхозтаады учаастагы (начальник Семён Капитонович Максимов) ситэһитин бэлэттэбит. Учаастак сым сагаланыыттан 30,7 тнл. солк. үлэни оңорон сыллаады бйлаанн болдобуун ииннэ толорбута. Ол иһигэр совхоз электротехниканы кыдыуустотхон туһаныыга тйэрдиһитин соруады 125 бырыһыан толорон бастык көрдөрүүлүнэ. Маана электромонтердар Инокентий Инокентьевич Абрамов уонна Владимир Дмитриевич Ноев үтүө суобастаахтык үлэһитлэр.

Сыллаады бйлааннарын болдобуун ииннэ толорбуттарын туһунан Карл Маркс аатынан совхозтаады учаастак (начальник Иван Иванович Захаров) эмнэ рапордаата. Электромонтердар Сергей Сергеевич Григорьев уонна Петр Михайлович Павлов итиннэ элбэх сыраларын бйэрдиһэр. Учаастак ааспыт

уон бйир ыйга 31,3 тнл. солкуобайдаах үлэни толордо. Бу дьоруе коллентин электротехниканы туһаныы, капиталнай өрөмүөн соруахтарын аһарда.

Общественнай сүөһү кыстыгынын тарйиыга иктивнай кыстыгыны ылыы — бйири бйир сүрүн соруахт. Оройуоннаады агропромышленнай холбоһук соруахтара толоруллубанна иһэллэр. Ол араары предпринетне сорох үлэһиттэрэ электричествоан сылытыллар оһохтору, ууну сылытар технологическай тарыллары оңорууга үтүгүйдик үлэһиттэрин бэлэттэбит. Маана ордук таһаарылаахтык Дмитрий Федорович Фомина начальниктаах Субуруускай аатынан совхозтаады учаастак үлэһиттэ. Фоминаах совхоз фермаларыгар 12 оһону уонна ууну сылытар 3 тарылтанан тустаах соруахтарын аһары толордулар.

Предпринетне сорох үлэһиттэрэ сьезд ииннээди куоталаһыыга керэхсбйллээх инициативаны керохтүтэрэ ахтыллар наада. Холобур, Яков Дмитриевич Аммосов салаааччылаах Эрлик Эрстиин аатынан совхозтаады учаастак үлэһиттэрэ сьезд аһыллар дьэри тустаах үлэһитин таһынан 50 электротехниканы оңорорго эбэһэтэллэтибэ аһыллар.

«Сельхозэнерго» предпринетныгар үлэһэ эппинтэһэтэхтик сыһыаннаһы үтүө холобурун көрдөрө электромонтердар итиннэ эрэ бүһүтлэр. Соломон отделеннетыгар электротехниканы сагалардыга Петр Константинович Васильев, Вячеслав Семенович Прокофьев уонна Петр Петрович Сыромятников элбэх сыраларын бйэрдиһэр. Оттон Дмитрий Дмитриевич Серокоузов Чыапнара отделеннетын кермөсөһүн таһыыга активнайдык кытыына.

«Сельхозэнерго» предпринетнын коллектива уон ииннэ аатылтанна бйлаанн бары көрүнүгэрэ эрнэ-дэхсн толорорго дьулуһу.

А. ГОГОЛЕВ,
«Сельхозэнерго» предпринетнын старшай электрнго.

БИИР ИДЭБЭ—ОТУТ СЫЛ

Лоп курдук отут сьыл буолла Петр Сергеевич Ноев Олуэхүмэтээди тыа хаһаайыстыбатын техникумун үөрөнөн бүтэрэн техник-электрн идэтин аһыта. Кипи—бйлиги итэтиһэ. Ол иһигэр Субуруускай аатынан холхоз үлэһиттэр эрлэһэн улааһыта. Кыаһыас-хотугас кйин буола үүмүтэ. Техник-электрн идэһээх эдэр иһин бөдөрөһүт Субуруускай

саламтата наставнигынан аһаайыта. Бу саямат ийиһээх иктивнай-үөрөнөн Д. Н. Местников уонна Г. П. Кардашевскай курдук коллектив иһэн туттар үлэһиттэрэ үүнэн таһыстылар.

Коммунистическай үлэ ударнига, социалистическай куоталаһыы 1983 уонна 1984 сыллардаады кыайылаады Петр Сергеевич Ноев бйлиги даһаны күүһүн-күдэһин үрдүтэр, үлэ үөһүтэр сьылдыар.

Е. МАКАРОВ.

Бүгүн производствода сыганы айааччылар маас сабай хамаһаһыннарын сагаланыыт Алексей Григорьевич Стаханов (1905—1977) төрөөбүтэ 80 сыла туолар.

Надлежка куоранка (Донбасс) «Центральная Ирмино» пахта партиянай тарилтэ 1935 сьыл баладан иһин 1 дьунун—Бйчаттар аан дьунун куннэрин производствоннай рекордуна бйлиһиттэргэ бйлаарбыта. Ити бйлаарыныыны ойдоон партията суох элбөһүн А. Г. Стаханов бйиһик 30 күр атырдыах ыйын 30 күрүттөн 31 күнэ үүнүгэр 5 чаас 45 минуттаах сьменада 102 тннэ чоһу көһөн 14 тн

«Стахановец», «стахановтык» —бу инициатива символа, туох бастын иһин, эргэрити, улугурбуту утары охсуһуу символа. Стахановскай хамаһаһын—социальнай эрэ буолбаниа, ону аһан сама общество кйитин духовнай керэтин арыһан кердөрбүт нравственнай көстүү».

М. С. ГОРБАЧЕВ.

Ии куорматын толорбута. Оттон баладан иһин 19 күнүттөн ол баһархай рекордун өссө бйлааннаах куобаран сьменада 227 тннэ чоһу бйэрбитэ. Итин иһин техниканы туйгунук баһылаабытын, элбөһүн уонна кренилэһи үлэһитин табыгастаахтык аттарбытын түмүтэ ситиспитэ.

Партия Кипи Комитета, Советскай правительство Стаханов уонна атын сыганы айааччылар баһылааннарын итиннэ ойбообуттэ. Дойдуга техниканы баһылааһыыга кердөрүн үлэ үрдүк оңоруутоотун ситиһэр иһин маас сабай хамаһаһын сагаланыыта.

Алексей Григорьевич 1936 сылтан Коммунистическай партия чьлиһнэ эрэ СССР бастагы иһигэр таһаарылаах Верховнай Советын депутатынан таһылыыта.

СССР фотохрониката.

Сүөһү кыстыга—ударнай үлэ фрона

АҔЫЛЫК РАЦИОНУН БАЙЫТЫАХХА

Бйыл сым сагаланыыттан «Мындааайы» совхоз Болугурдаады отделеннетын маһыкытара хас бйирдн фуражнай ынахтан 1770 кг үтү ыан, соруахтарын 123 бырыһыан толордулар. Бу ааспыт сым туһааннаах кэмнээһиттэһэр 160 кг элбэх. Сьесүһүтэр хайдах бу ийриһин ситиһилэр? Бйири керреспондентим итиннэ кыһыттыгар элбэһиттэр А. Х. ПАВЛОВ, Болугур отделеннетын управлющайа:

—Ылах бородуужууһа бйирднэ элбэх фактордартан тутулуктаах. Олордон ордук бйлаарылааһын сүөһүнү аһылытын хаачыстыба буолар. Итиннэ учуоттаан отделеннэда эбон аһылыгы бэлэмнэһиттэр эрэ

поярарын тарийдибит. Ону оһыттаах механизатор Петр Фомич Аммосов салайар Коллективтарлар—үһүлэр. Ээно кэмнэ күннэргэ 18 тннэ дуһаны, 20 тннэ фуражы, 34 тннэ турнепсы кырбатта, 5 тннэ хомуһу бэлэмнээтэ.

Көһиһэрбө бэлэмнэһиттэр ээнолара коллективнай бөдөрөһөт нымаһын үлэһиттэ сүөһү аһылытын састаан даһаны өттүннэ, хаачыстыба даһаны өттүннэ улахан кыһаларда. Оһон үтү үтүгүйдик ыанар. 2000-лаахтар аһаһаһнара сьыл бүтүүтүгэр өссө элбик турунтаах. Көһиһэрбө оһороччулары эбон аһылыкка туттулар, састаабынан эбон аһылыгы бэлэмнэһиттэр хааччылаахтар. Бу күннэ

гэ Аммосов ээнола коллентивнай бөдөрөһөт дуоһаһын түһэрсэ сьылдыар. Кипитер хамаһаста үтү ыанн үрдэһиттэһэн тутулуктаах буоллаһына, ол сүөһү аһылытын рациональн үөһэттэһэ. Итиннэ хас да коллентив сүөһү аһылытын тупсарар сьыллы туруоруна үлэһиттэһэнэ, үтү маа үрдэһэн иһнээ.

Оройуонга бйир бастын көрдөрүүлээх отделеннэ «Мугудай» совхоз Толооно буолар. Отделеннэ управлющайа С. С. НОГОВИЦЫН кыһыттыгар:

—Уон бйир ый түмүгүннэ отделеннэ үрдэһэн ынах аһыттан 1926 кг үтү ыанна. Ол иһигэр сөһиннээх—99 кг. Ол иһигэр—сүөһүнү аһаһыта. Ынахтарга күннэ 10 кг итэһэ суох көһиһэрбө бйэриллэр. Састааба баай: дуһа, соломо, бурдук уонна лабынта. Итиннэ таһынан 1-дннэ гидропонидай үүнээһини уонна сьиндэһи сьэтэһит. Сүөһүлэр, аһылык бйри керүһүннэ хаачыстыбалара үтүгүйдү буолан, олус астынан сьыллар. Ынаһыкыттар үлэ резюмни лоп-бааччы тутуһаллар. Уонна, дьэ, үтү тоһо ына суоһай? Бйылгы сьыл түмүгүннэ отделеннэ үрдэһэн 2000-лаах кирбикн ылларбыт дьон балааһыт.

РЕДАКЦИЯТТАН. Ханна сүөһүтэ эбон аһылыгы күүһэ тарийбит сьирдэһиттэр үтү маа үрдүк. Оройуонга үтүс отделеннэларга эбон аһылыгы бэлэмнэһиттэ, хаачыстыбатын тупсарарга дьаһыллар маһылылаа баһаарда. Ону түргөтэһэххэ.

Урун илгэ күрээбэр

ХААЧЫСТЫБА ТОҔО НАМТААТА?

Оройуон совхозтара сьыл ааспыт уон бйир ыйын түмүгүннэ үтүс государствода атылааһын сыллаады бйлаанн аһары толорбуттарын туһунан XXVIII оройуоннаады партиянай конференцияда рапордааһытара. Ылаанн таһынан 268 тннэ үтү, ааспыт сым туһааннаах кэмнээһиттэһэр 145 тннэ аһах, атылаһа. Ордук үтүгүйдү түмүгү «Мындааайы» совхоз бйлаанн таһынан 209 тннэ «Мугудай» совхоз 103 тннэ атылаһаһнар ситиһилэр.

Ахсынныыга графин бйиһитынан государствода 240 тннэ үтү атылаһаһаах. Итиннэ аһары толорор ынахтар бааллар. Ол араары, не ынахтар бытын ситэ туһааннаах, үтү ылы уонна туттары эрдэттэһэн балааһа үрдүк тэһинн ыһыктан кэбистит. Үтү валовый ылы уонна атылаһаһын ааспыт сым туһааннаах кэмнээһиттэһэр бьдан намтаата. Сэтиннэ саһатыгар күн ахсын 14,5 тннэ бородуужуу атылаһанар эбон буоллаһына, бйлиги 10 эрэ тннэ кернээ туттарылар. Аһардас сэттиннэ оройуон үрдүннэ 710-ча ынах уолларылаһа (ол иһигэр Эрлик Эрстиин аатынан совхозка 189, «Чурапчыга» 153, «Мугудайга» 149, Субуруускайга 94). Ордук элбэх ынах Эрлик Эрстиин аатынан совхоз отделеннеларыгар, Арылаахха, Сьылаһа, Болугурга, Мугудайга уонна Болтонгодо уолла. Оһон иһигэр түмүктөһүннээх сьылын соруахтарын таһаары аһары толорор ынахтар баалларын кыһан туһааннааһыт.

Уон бйир ый түмүгүннэ государствода туттарылар үтү хаачыстыба та ааспыт сым туһааннаах кэмнээһиттэһэр 8,7 бырыһыаннаах намтаата. Бородуужууа 38,1 эрэ бырыһыана бастагы суортааһын сыаналаһа, Оһон туттарылар үтү 60-70 бырыһыантан итэһэ суоһун бастагы суортааһын туттары эбэһэтэллэһэн итэһэн кыһаларда. Холобур, Карл Маркс аатынан совхозка I, «Мугудай» уонна «Чурапчы» совхозтарга 2-лин лабораториялар тариллэһиттэһэр умууга хаалла. Субуруускай аатынан, Эрлик Эрстиин аатынан уонна «Чурапчы» совхозтарга Ефремов ыһыматынан үтү соһу

Карл Маркс аатынан совхозка 18 солкуобайынан, Субуруускайга 20 солк. Эрлик Эрстииннэ 31, «Чурапчыга» 13, «Мындааайыга» 14 солкуобайынан наһаах сылаада туттардылар. Оттон ити кэмнэ «Мугудай» совхоз туттарыт үтүн 70 бырыһыаннаах бастагы суортааһын атылаһан бйир тннэ үтү сыанатын 607 солк. тйэртэ. Оһон бастагы зонада кйирсэр Субуруускай аатынан уонна Карл Маркс аатынан совхозтардаады 1 тннэ бородуужууһа 24 солкуобайынан үрдүк сыаната атылаһа.

Бйлаанн оройуоннаарыттар Алексеевскайга, Уус-Алдаһага, Аһада уонна Мэнэ-Хыгалаһа хаачыстыбатын үрдэһиттэ улахан болгомто ууруларын маһык сыһыттары көрдөрөллэр: бу оройуоннар государствода туттары үтүтэри 60—70 бырыһыаннаах, оттон уус-алданнар 82 бырыһыаннаах бастагы суортааһын атылаһылар. Чуолаан, «Лена» совхоз туттары бородуужууһа 91 бырыһыана, Петр Алексеев аатынан уонна «Коммунизм» совхозтар атылаһыт үтүтэри туһааннааһынан 90,2 уонна 82 бырыһыаннара үрдүктүк сыаналаһа.

1985 сьылы бйирднн бйдарынан анализтыр буоллааха маһык: тохсунууга туттарыт үтүтэ 67,5 бырыһыана бастагы суортааһын сыаналаһыта, оттон олунууга—60, кулун тутарга—54, куус устарга—45, ыам ыйыгар—42, бэс ыйыгар—39, от ыйыгар—41, атырдыах ыйыгар—43, баладан ыйыгар—40, алтынныта—39, сэттиннэ—38 бырыһыана эрэ үрдүктүк сыаналаһыта. Маһан керсөрүннэ, үтү хаачыстыбата тупсуохтааһын иһан ый ахсын мөһтөөн итэ.

Маһаах совхозтар специалистара утуһаах үлэни кыһыттылар. Сьыл саһатыгар бйлааннаһыт элбэх дьаһаллар олоһо кйирбэккэ кумаадыга хаалдылар. Холобур, Карл Маркс аатынан совхозка I, «Мугудай» уонна «Чурапчы» совхозтарга 2-лин лабораториялар тариллэһиттэһэр умууга хаалла. Субуруускай аатынан, Эрлик Эрстиин аатынан уонна «Чурапчы» совхозтарга Ефремов ыһыматынан үтү соһу

туу 8 фермада олохтоһуохтааһа эмнэ толоруллубата.

Үтүс фермалар санитарнай туруктара ирдэһиттэ эппинтэһэттэ. Сууһар-сотор тариллэһиттэ, дезинфекциялаһыт средстволарынан хааччылаһы олус мөһтөх. Оһуоха эбон сорох маһыкыттар кйрээхтик үлэһитлэр, сьылаас уу баарын үрдүк ынах сьиннэн, иһигэр хомуһу сууһууга, тус бэйэ гитиенатын тутуһууга болдомтону уурбаттар. Технологическай дыһыһылиһнэ саһарыһыттар совхозтар, отделеннелар зоотехниктара сьирэ эппинтэ сүтүгэһэттэр.

Оттон бородуужууһа хаачыстыбатын тупсарыһа бйлааччы итэһиттэһэн оройуоннаады эт-үтү комбинаһын сорох специалистара тарийһэр үлэһэн бйлааччы дьарыктанан куус-көмө буолалларын оһнугар, тоһорутун, үтү суордун үрдэһиттэ эрээс бйриһиннэлэри көрдүү сатыһылаһа иһинн дыһыттирэттэр. Кырдык, бйыл комбинаһ оһорбүт хас да тннэ арыта хаачыстыбата мөһтөх буолан суорда намтатыһына, элбэх үп тоһтору аһыһан ылыһына. Арыһ хаачыстыбага сьыһе куһаһантан эрэ намтааһынн курдук өйдүү табылыһаат. Маһа арыһын оһоруу технологията тутуһулуһаада, подиаллар турунтан ирдэһиттэ эппинтэһэттэ эмнэ сабыдылаһаата. Арыһ сьахтарын маастардара, лабораннара үтү хаачыстыбатын бйлаарыһа төһө ыһалларынан объективнай сыананы бйэрэллэрэ эрлэһилэр. Үрдүк хаачыстыбалаах үтү туттары совхозтар барыстаахтын үлэһитиннэригэр, экономикаһа бөдөрөһөһүнүгэр туһулаһарын уинарбыт сатамат.

Дьон остуолутар бастын хаачыстыбалаах бородуужууһа тйэрдин—буттүүмүт ытык нэспит. Совхозтар специалистара, эт-үтү комбинаһын үлэһиттэһэр бу дьоннаах дьыалада уопсай сьыдысоруу туруоруна үтү-ас хаачыстыбатын тупсарар сөһтөх дьаһаллары ылаһахтара дьон эрэнэбит.

Е. НОВГОРОДОВА,
тыа хаһаайыстыбатын бородуужууһа соһотуоһалаһыыта уонна хаачыстыбатыгар кылааһынай государственнай инспектор.

ЭКОНОМИКА ТӨРҮТ БОППУРООҔА

Наука улам экономика бичеги оңорумтуулаах күүһүнэн буолан иһэр. Икки ити оруола госу-дарстволар норуоттарыкы ардыларынаагы үлэни үлэстэн ордуктарыт ту-һаныыта туһайбылыбыт хардарыта үлэстэннэ-ритэр олохтун аһа ула-тар. Социалистическай госу-дарстволар ЭХКС Москвагаагы 41-с (уоча-рыта суох) дессинтыгар бодот көмөһүдэх кэскил-дэх докумунуу—ЭХКС чилиннэрэ дойдулар 2000 сылга дээрэ науч-най-технический сайды-ларыт кэлэн программа-тын ылыналарыгар төс-тү итинэн салытарбыт-тара.

Программа соннотун-нарылабыт, олтон сорох уобаластарга биэр кэлэн, научнай-технический по-литиканы ырытан оңо-руута төрүтүнэн буолдо-го. Итинэн политика холбоһунаах күүһүнэн наука уонна техника дьонуннаах проблемала-рын ордун өдүүстөх-түн уонна биримэстэр быһаарарга, олох түмү-күтүн хардарыта барыс-таах төрүткэ олохтунан производство киллэрин-гэ көмөлөһөр аналдаах. Сааа программада оло-

хуран катанарык ыкса биһгэ үлэстэннэ баста-тан туран быһаарылаах-тарынэн бизнисидабыт бисе сүүн туһайынан сайдыа. Ити биллэннэ наука уонна техника ко-руот хаһаайыстыбатын электронизациялаахын, иһигэ автоматизирова-най производствонн кил-лэри туран кэллэннэ ав-томатизациялаахын, атом-най энергетика, сааа ма-тырьылаахтар, олохтунан таһаарыт итинэн таһаарыт технологията, биотехнологията.

Сессияда кэлэн про-грамманы олоххо киллэ-рэн туран, быһаарыт дойдулар дьоннотх рес-публическай соруу—науч-най-технический прогресс дьонуннаах туһайыла-рыгар наука, техника уонна производство му-һутуур үрдүк таһаарыт ситиһини туруоруналар дьон билиһэннэ. Бу сүүс сыллар бүтүүлэригэр ЭХКС дойдуларыгар об-щественнай үлэ оңорум-туотун иһин төгүлүн иһаабыт суох үрдэти-би-лааннар. Сырьё, энер-гия, матырьылаахтар өрөс-күтүтэ национальнай дохуот единичатыгар тик-сэр олуттун төсү аһа-батыт норуотунна.

Прогресс хорук суолу-гар—искусственной ин-теллект сүбэс сүүм-ах-ахтар сүбэс сүүм-ах-ахтар, араас аналдаах ту-һанын салыахтар уонна иһигэ системалар прин-циптарыт туһанан сөхүү-дэ уон милдартан та-са операциялары оңорор түрүтүнэн супер-ЭВМ сүүс палуотун аһа. Эһиэ иһин—атомнай электростанциялары, те-лоцентраллары, иһигэр хаһаайыт станциялары түрүтүнэн тутуу, компо-зиционнай, волноварнай, керанической матырьы-лаахтары оңоруму баһа-лаахын. Белогу, биологич-ескай веществадары уонна эм-препаратта-рын аһа сааа чинчи-иһилэр, ону тэнэ сеннай уонна каточнай инженер-ий уобалаһыгар чинчи-иһилэр түмүктэре меди-цинага, ветеринарияга иһигэр туһайылаахтар.

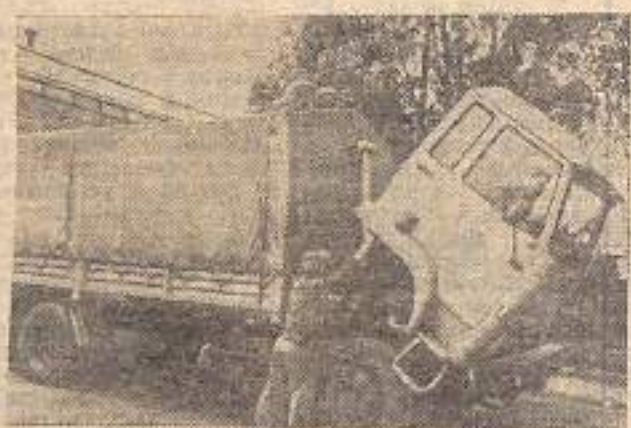
Социалистическай биһ-гэ дьондоруу дойдулар кэлэн программада эһа-лаах сылаахтар, норуот-тар иһин ардыларыгар биһгэ үлэстэннэ сайы-нарыта сулуусалыт аналдаах дьон ураты билиһэннэ. Иһин, мө-күрө суох, эһа уонна со-циализм позицияларыт бодоттотуу көмөлөһү-тэ.

В. ПЕТРУНЯ,
ССТА ырытааччыта.

ПОЛЬША. Таһаарыт таһар фургоннар, таһа-аарытатын бородуу-таларын уонна сылаһа таһар самоваллар, ку-һааа суолга аналдаах таһаар, троллейскай усулуобуһаа аналдаах автомобиллар—Старахо-вицкаагы таһаар авто-мобилларын оңорор за-вод бородуукаагытн пе-сортинена иһигэр.

Сэмюэка: «Стар-1142» таһаар автономи-лын опытной образца.

ЦАФ—ССТА фотота.

Сахалар балыгы бы-лыр-былыргыттан бул-тууларыт иһинэн ба-тара кэллэр. Дьадагы саха биһр сүүн аһа-лы-га муһу, собо (бычы-чык, бочоох) буолар. XVII үйгэ Малдыаарта Му-ндунай, Иһиней Мунду-каев (18,639), Мунду-каев (18,938), Мэгэзэ Мунду-каев (18,963), Кырыкый, га Чакык Бырчигин (Бы-чычык уола, 35,100) дьоннэр суруллубуттар. 1679 жыл. Олох сахата Бычигей Сюлессов «мни кулуттарыт Байдуи до-но Тиргей уонна Мунду-каев күрүнэн тийэн Вер-хоинскаяга олохтор-эбит, олох мнэх тоһо-рун» дьон үнсүбүт. Ана-раанылар доһуруоска «бигини аһа-аа саагант Байдуи ойууна Байрак кулуттарыт. Бычигей кинэ буолбатахтын» дьон норуоттоттар (35, 11). XVIII үйгэ Дьаарханга Мундукаев Мичиков олох-бут (45). Норуот норуот Харчипаана Сынгаага Суох Ойууку кытта кү-рүстэннэ бодот Биһгэзэ Бочоох кыһаагытн кэл-лэр. Воровонно Мунду-лаах Угудуй дьон ойуу баара (42, II ч, 267). Пе-карская тылдьытыгар Со-бо хас аат киирбит (25, 2, 255 стр.).

Ааттарытн сыналаа-рахха, сахалар өрөс би-

лытарыт эмпи бултуу-лар эбит Сордон кыра-та—чорохой. XVII үйгэ Бегунга Коздон Чоро-хов (18,31), Морок Чо-рохов (18,374), Неврук-тэийгэ Чорохой Черкаев (18,53) дьоннэр сахалар олохторуттар. Атын балык-таран Намна Алыгар Секучев, Кэбэйи Алы-бардаах улаах, Бүтүүтэ Хахынай Уюксов, уус-уран литературада Хах-кынай, Туурчак, Кыһы-тай атыһыт дьон ааттар бааллар.

Былыргы докумуннар-га «Кустик» дьон муһаах аат баар: сахалык «Кус-таах» да «Кустах» (елен тутун, 25,1342) да дьон аһаахха сеп.—Наахарага Кустик (18,133), Бегун-га Кустик Еруев (18, 358), Мэгэзэ Кустик О-ков (18,320) уо. д. а.

Бас билэр сирэ, сүбү-тэ суох буолан дьаһаах төлүүртэн босхолонмүт балыксыттар социальнай баһаарынаах сорох-торуттар сирэй аат буолан иһин: Кытай Балыксыт (18,296), Балыксыт оһо-ноһор, Собонут Охоннос. Бу дьонно сыһааннаах Н. Неустров Балыксыт

Антропонимика

Былатыанын нэһэннээх олохун санаан-ойдоон кө-рүт.

Ооньуу-күлүү былаан «Баа—балык баһа» дьончилэр. Сөхүүчү иһин, Баа ааттаах баһаам үтүс: XVII үйгэ собохо Бегунга Бага Бүжомов, Бага Нокоев, Бага Чоро-сов, Тосел, Тобокта, То-ло Бегуннар (18) олох-торуттар. Баһааы сорох сиргэ «алчак» дьон аат-тылаахтар. Алчак аат Бү-лүү сүһүгүтэр алчак эгэ, Хаһааласна Алчак Ку-теев, Алчак Сартагоров, Вордонго Алчак Эсма-нов, Харжабыл Алчак (45) уо. д. а. бааллара.

Тыл даһааһыгар ба-га чокута суох буолат. Чоку ааттар эмэ баал-лар. 1692 жыл. Бооту-рускай тылдьытаага Де-вонск, олох чуһааһы-тын биллэн, собохох уолу-гар Чохута баһаан хаал-лараары, тыһынаагар сүбүтүн, испиннэктэ-ри воһолаттан көрдө-лүт. Иһин 3 ойохтоох, 2 күргүн дьахтардаах, 21 сүбүлүк эбит (35,123). Ити сааана Бородонго

Д. П. Коркин Чизигэр ЫСЛКС обкомун биһигини иһин турпир

Б УГУН эһиэхэ кэллэр туһуугу уон бисе сыл устата республикада «Спартак» ДСО күрүх-тэнигэр чемпионнуоһу-тан, Дальнай Востокаа-гы, Сибирдэри, Москва куораттаагы, Россията-аа, Бүтүн Союзтаагы, ону аһан элбэх межунаро-дой турнирдар кытты-лаахтара—Василий Алек-сеев. Кини күлүмүк бы-рыһыларын көрөн баран уон биһр сылаагыта Дмитрий Петрович Коркин «ураты талааннаах, ер сылаахтарга үрдүк көрд-рүүтүн ыһагытат дьо-дурдаах бодот» дьон билиһэннэ түбэһиэхэ буолбатахын Василий спортивнай ситиһиннэрэ биһгэстэллэр. Ньурба ор-то оскуолатыгар үөрэнэ сылдан гимнастиканан утумнаахтын эрчиллбитэ, разряд нурматын толор-бута. Уон сэттэ саастаах Вася Алексеев 45 кг республика үөрэнээччи-лэрин күрүхтэнигэр бастаан баран, Грозный куоракка буолбут Бүтүн Союзтаагы турнирга ик-кис миһтэстэллэннэ. Ити кэһиннэн Донецкайга ыһагытатыт дойдун че-мпионатыгар 48 кг-га бо-чуоттаах баһа миһтэ-лэһиннэ.

1973 сылаахха Мос-кватаагы физкультурнай институтка үөрэнэ иһи-рбитэ. Эдэр бодот биһр сылаһан дойдун чемпи-онатыгар төрдүс буолан

ССРС спордун маастарын үрдүк аатын ылбыта. Үөрөнэр сылаһыгар Мос-квата куорат хас да төгү-лээх чемпионунан, Алек-сандр Медведь аатынан аан дойдутаагы турнир боруоска призёрун буолбута. Москва куорат 1975 сылаагы чемпи-

УРАТЫЛААХ БӨБӨС

натыгар финалга Сергей Корниласов утары тах-сыбыта. Бу иһиннэ эдэр Корниласов биһиги уол-бут хаста даһаа кыһы-гытаттаах эгэ. Ол иһин буолуо, баар, иһигэр быраан сүбүртан оло-ху 11:1 оһоо охсубута. Олтон эмисэ биһр алдас хаһааны—Корниласов Василий көбүөргэ хам-баттабыта. Ити түтүн туһуан Василий Алек-сеев «утарылааһытн хаһан баһар сэнэстэн-нэ, убаастаан тустарга ити хотторуу үтүгү-дүн, хаһан да умнулу-батыт үөрөннө» дьон этиннэ эдэрдэргэ үтүө сүбүнэн буолуон сөп. Москва—Будапест куор-раттар таһаарысты кө-сүһүлэригэр В. Алек-сеев столицабыт спортив-най аатын ситиһиннээх-түн көмүскэбитэ умну-лубат.

Маастар Василий Алек-сеев үөрөнүн бүтөрүн да баран чаһылхай кы-һыларын салдаабыта, Саха сиргэр тэһиһири буолбата. Ол курдук, республика хас да төгү-лээх чемпионунан, Улаи-Удэга ыһагытатыт «Сельская жизнь» ха-һаат межународой тур-нирын кыһылааһынан буолбута. «Монголия—Саха сир», «Украина—Саха сир» матчевый кө-сүһүлэр кыһааһаахтар. Ити улахан түһүл-лэр «Кыраһаабыт хаһы-

һы иһин» аналдаах би-риһтарын хаһааһытн-рынан буолбута.

Быйыл Василий Алек-сеев Орджоникидзе нуо-ранга буолбут Россията бастыт иһин чемпионна-на ордун таһааран ту-һуна. (Василий бу түһүлгэ ССРС чемпи-онун, аан дойдун боруоска призёрун Александр Дор-жуну ыраастык ууран төрдүс миһтэргэ үтүгү-бүтэ). Фашистская Гер-манияны Кыһаагы 40 сы-лыгар аналдаах бу эл-лэттээх чемпионнаа бө-дөс кичэйэн бөлөһөннэ-тэ.

Быйыл 52 кг-га бары-та 26 спорт маастара кө-бүөргэ нүүн көрсүбүт-тэ. Күөгэйэр күһнүгэр сылдар бөбөстөр кы-һыта дохсун дьулуур-дарын туох даһаа тох-тотуо суох курдук. Са-ха бөбөбө түөрт кы-һыны сурунаат, бүрүт Василий Маланханова очконан сабырайтаран баһаарынаага өрүтүбүт кутталлаһытат. Ол эрэ-ри бөһө күһүгэр эрэннэ сүбүтүн булларбыта, үһүс буолбут Шакарзан Милаев 12:0 аһааһытат хотон финалга тахсы-тыта. Финалга Россия бы-лырыныгы чемпионун, межународой кылаас-таах маастар Сергей Ка-рамчанов 10:1 аһааһы-га соһон, отут биһр са-һыгар Россия түһү-түн кыһыл көмүс ме-даль кэллэ.

Спорка мунгура суох таһаарыт үтүс кы-һылары ситиһит бөдөс Василий Алексеевы ула-хан спортан атаарынан сибэстээн, бүтүн тренер Василий Ниюлаевич Алексеев кэһини до-рубууһаа, айымнылаах үлэни баһаарыт оһо-ло-лорго чаһылхай та-һаарыт ситиһиэ спордун та-һааччыларга элбэх уоруу-ну бөлөхтэһиһин иһин махтанабыт.

Д. ЗВЕРСТОВ,
Саха АССР спордун маастара.

Редактор

Н. Е. МАКАРОВ

Чурапчытаагы «Якут-мелиоводстрой» трест ПМК-гар ойуурута, ма-с көрдөһүлэр бадалар. Бадалахтар үлэ биһа-рыттар кэлэн кэһиһи-тигэр.

ССКП райкома, райсовет исполкома, партийнай-советскай тутуу ветерана, Саха АССР культуран үтүөлүк, ССРС Журналистарын соһуун чилиһи, пер-сональай пенсионер

ОКОЕВ Семен

Кинематъев

1985 жыл ахсынньы 20 күнүгэр уһун ыра-хан ырыһыттан ол-бүтүнэн боконньук кэргэттигэр, аймах-тарыгар дьирит куту-рбаннарын тиргэрдэл-лэр.

«Сага олох» редак-циятын уонна типогра-фия коллективтара хаһаат эһиһиһи-секретара И. С. Око-евова аһата

ОКОЕВ Семен

Кинематъев

уһун ырахан ырыһыт-тан олбүтүнэн, байа-рын кутурбаннарын биллэрэллэр.

МУНДУКАЙ

Антропонимика

Былатыанын нэһэннээх олохун санаан-ойдоон кө-рүт.

Ооньуу-күлүү былаан «Баа—балык баһа» дьончилэр. Сөхүүчү иһин, Баа ааттаах баһаам үтүс: XVII үйгэ собохо Бегунга Бага Бүжомов, Бага Нокоев, Бага Чоро-сов, Тосел, Тобокта, То-ло Бегуннар (18) олох-торуттар. Баһааы сорох сиргэ «алчак» дьон аат-тылаахтар. Алчак аат Бү-лүү сүһүгүтэр алчак эгэ, Хаһааласна Алчак Ку-теев, Алчак Сартагоров, Вордонго Алчак Эсма-нов, Харжабыл Алчак (45) уо. д. а. бааллара.

Тыл даһааһыгар ба-га чокута суох буолат. Чоку ааттар эмэ баал-лар. 1692 жыл. Бооту-рускай тылдьытаага Де-вонск, олох чуһааһы-тын биллэн, собохох уолу-гар Чохута баһаан хаал-лараары, тыһынаагар сүбүтүн, испиннэктэ-ри воһолаттан көрдө-лүт. Иһин 3 ойохтоох, 2 күргүн дьахтардаах, 21 сүбүлүк эбит (35,123). Ити сааана Бородонго

Чоку Култеев олохтор (35, 269). Остуоруйада Чоху ойуун дьон баар.

XVII үйгэ уу төһө-ригэр сыһааннаахтаран, тоһото эһиэ буолла, ор-дук Эгэзэ «бобоппав» аат элбэх. Хаһааласна Егэна Тыннин (18, 186), Егэна Косков (18,199), Мэгэзэ Егэна Колманов (18, 345) уоскэнн сыл-дьыһыттар Оссо «Мин нулутум Егэна ойуун Уюканы уонна иһин паныһын илдьэ күрүстэ» (35, 126) дьон тылаһыт баар.

XVII үйгэтигэр доку-муннарга, саха эрдэти-би суруйааччыларын айымныларыгар уон-көһүү аатынан ааттаах сахалар бааллара: Быр-дах, Соһуй, Тоһоһоһот, Тигэһин, Лыах, Тын-а-дыһаан, Ыстаһаалас, Быт Сантакон (45) уо. д. а. XVIII үйгэ Мэгэзэ Кур-жега Ылянов (18, 327), Хаһааласна Тынны уды-ора Куржага Богданов (35, 351), Воһурускай-га Куржега Даванин (18, 247) баһылыктаан олох-торуттар 1675 жыл. Ата-

май сахата Ноня Иваков ойуун Миннекааны Мэгэ-тиһиһиһи Курдига То-тоевка 1 окко, 2 ыһаах аһааһытат, 4 сыл ты-һан баран Ноня ол дьах-тарыт, хайдах эрэ эри-тан, аһа нуучча хаһа-бар соһуон туттарбыт (35, 373).

Нууччалар былыргы ааттарыт балык аатын эһааһыт баара: Ерш, Леш, Осетр, Сом, Щука. Лыах дьон ааттаах иһин Сом Лыев, Ерш Лыев, Окунь Лыев, Судак Лыев дьон уолаттардаага—б а л ы-тын ааттаах бүтүн дьа-хартан (87, 62).

С. ЖИРКОВ.

Хос быһаарыт: «Ско-баларга туһанылыбыт ли-тература нүмэринэн ба-дэһэ, иһигэ—страница-та.

18—«Материалы по истории Якутия XVII в», М., 1970;

35—С. А. Токарев, Общест. строй якутов XVII-XVIII вв., Як., 1945; 42—Г. У. Эрне «Са-ха былыргы сазиннэрэ уонна кэлсээннэрэ» М., 1960;

25—Э. К. Пекарская, «Словарь Якутского язы-ка».

45—«Якутский архив», вып. I, Як., 1960;

БИҔИГИ ААДЫРЫСЫТ: почтовой индекс 678700. Чурапчы с. Наря Марко уул. 12. ТЕЛЕФОННАРЫТ: редактор—21-332, отделлар—21-265, уопсай 21-505.

«Сага олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.